

Gregor Čok:

PLANIRANJE IN NAČRTOVANJE ODPRTEGA PLANNING AND DESIGN OF OPEN JAVNEGA PROSTORA V OBALNEM PASU PUBLIC SPACE IN THE COASTAL ZONE

DOI: <http://dx.doi.org/10.15292/IU-CG.2017.05.058-067> ■ UDK: 711.4(497.4) ■ 1.02 Pregledni znanstveni članek / Review Article ■ SUBMITTED: August 2017 / REVISED: September 2017 / PUBLISHED: November 2017

IZVLEČEK

S spremembo politike urejanja prostora po letu 1991 se je tudi na slovenski obali pričela oblikovati nova praksa načrtovanja posegov v prostoru. V ta okvir sodi tudi planiranje in načrtovanje odprtega javnega prostora v ožjem obalnem pasu. Raziskava je usmerjena v opredelitev stanja na področju pojavnosti teh prostorov, njihove tipologije, projektne prakse pri načrtovanju in stopnje dejanske realiziranosti. Za območje obravnave smo izbrali Strunjski zaliv kot posebna krajinska in kulturološka entiteta, ki je podvržena številnim razvojnim in varstvenim interesom. Za to območje smo z deskriptivno raziskovalno metodo analizirali deset obstoječih projektov, ki vsebujejo podrobne zasnove odprtih javnih prostorov. Z medsebojno primerjavo posameznih parametrov smo ugotovili, da gre za različne avtorske pristope, prilagojena merila obdelave in različne interpretacije atraktivnih vizualnih elementov, ki so sestavni del celotne scenografije tradicionalnih dejavnosti, povezanih z morskim okoljem. Za večino obravnavanih primerov smo ugotovili, da gre za kvalitetne prostorske rešitve, čeprav je stopnja njihove realiziranosti zaradi številnih, težko opredeljivih razlogov relativno nizka. Ključne medsebojne razlike obstajajo predvsem zaradi različnih razlogov nastanka in virov financiranja teh projektov. Rešitve so zato zelo raziskovalno ali, nasprotno, zelo investicijsko utemeljene. V vseh primerih pa je evidentna prisotnost ustrezne prostorske stroke. Obalni pas mora s svojim, vsem dostopnim odprtim javnim prostorom tudi v bodoče ostati predmet javnega interesa. Prav kvalitetno oblikovane prostorske rešitve v tem okolju lahko bistveno prispevajo k trajnemu zagotavljanju demokratične rabe javnega dobra.

KLJUČNE BESEDE

Obalni pas, odprt javni prostor, tipologija, planiranje in načrtovanje, strokovni pristop

ABSTRACT

By changing the spatial planning policy after 1991, a new practice of spatial development planning was introduced for the Slovenian coastal zone as well. This framework also involves the planning and design of open public space in the narrow coastal zone. The focus of this study was to define the situation concerning the manifestations of these spaces, their typology, design project practices, and the actual implementation level. The Strunjan Bay was selected as the study area, i.e. as a special landscape and cultural entity subject to a multitude of development and conservation interests. Using a descriptive research method, 10 existing projects were analysed for the area, which contain detailed designs of open public spaces. By comparing the individual parameters we found that the projects used a variety of authorial approaches, adapted processing criteria, and various interpretations of attractive visual elements, which are a component of the overall set design of traditional activities related to the marine environment. For most of the cases we found that they provided high-quality spatial solutions, but the level of their implementation was low – due to many complex reasons. The key differences are due to the different reasons of introducing these projects and their sources of financing. The solutions are therefore either highly research-oriented or, on the contrary, investment-oriented. In all cases the presence of the relevant spatial profession is evident. With all its accessible open public space, the coastal zone must remain in the public domain. A high-quality design of the spatial solutions in the zone can significantly contribute to a sustainable provision of democratic use of a public good.

KEY-WORDS

Coastal zone, open public space, typology, planning and design, professional approach

1. UVOD

Obalni pas je v Sloveniji posebna prostorska entiteta v kateri se srečujejo različni interesi. V njen kontekst sodi tudi odprti javni prostor, kot osnovna oblika *javnega dobra* širokih funkcionalnih in simbolnih dimenzij, predvsem pa kot lokacija fizične in percepcijske konfrontacije človeka in morskega okolja. Zaradi turistične atraktivnosti, gospodarskega potenciala in posebnih varstvenih režimov je to območje izpostavljeno tudi posebnemu projektne-mu pristopu. Retrospektiva urbanističnega in arhitekturnega načrtovanja na slovenski obali opozarja na velik strokovni interes pri obravnavi tega prostora tako z vidika protekcionizma kot konzumacije obstoječih potencialov (Gabrijelčič, 2007). Kljub evidentnemu sodelovanju stroke v postopkih planiranja in načrtovanja javnega prostora pa so dejanske realizacije posameznih projektov v obdobju po letu 1991 relativno maloštevilne (Čepar, 2017).

Pojavnost in oblika odprtega javnega prostora je danes posledica dolgotrajnih interesov in različnih upravno-političnih pristopov v zasnovi namenske rabe priobalnih zemljišč. V Sloveniji so se ključni strukturni koraki izoblikovali v procesu intenzivne urbanizacije po 2. svetovni vojni. Takratni vizionarji socialističnega družbenega in prostorskega razvoja (Balažič, 2006) so začrtali temeljne cilje pri načrtovanju posegov na obalni liniji, ki so poleg razvojnih sekvenc (t.i. turistični obalni pas na območju Kopra, Izole in Portoroža) vključevali tudi režime varovanih območij in uvedbo statusa javnega dobra. Med njimi prosperira Edo Mihevc, ki je z razvojno-planskim pristopom (Regionalni načrt slovenske obale iz l. 1959) in obsežnim opusom realiziranih obalnih ureditev uveljavil ključne smernice za bodoči urbanistični in arhitekturni ustroj tega prostora (Čebon Lipovec, 2012).

Urejanje obalnega pasu je tudi kasneje zaznamoval poseben strokovni interes (Gabrijelčič 2007) v obliki številnih študijskih projektov (Dalla Valle et al, 2014), natečajev, arhitekturnih delavnic (Ažman Momirski, 2013), javnih tribun in drugih dogodkov, ki izkazujejo temu prostoru širši nacionalni pomen.

Posebno obdobje *razvoja metodoloških praks* za planiranje in načrtovanje v obalnem pasu predstavlja minulo desetletje v katerem so vse tri obalne občine pristopile k pripravi novih planskih dokumentov. V procesu, ki še traja, so bile izdelane tudi številne kvalitetne strokovne podlage za planiranje in načrtovanje javnega prostora v obalnem pasu. Stanje na področju dejanske izvedljivosti posameznih projektov (za urejanje odratih javnih površin) pa je vsemu navkljub danes precej neperspektivno. Temu dejstvu botruje predvsem dihotomija pristojnosti za urejanje kopnih in vodnih zemljišč (domena občin in države), permanentno spreminjajoča se prostorska zakonodaja, investicijski pritiski na obalna zemljišča, izzvana in hkrati prizadeta javnost z odklonilno participacijo v javnih razpravah (Bolčič, 2016) in posledično vedno bolj zapleteni postopki sprejemanja prostorskih izvedbenih aktov.

V splošnem smislu je odprt javni prostor v teoriji in strokovni praksi obsežno obravnavan. Posamezne strokovne discipline ga preučujejo iz različnih vidikov. Področje planiranja in načrtovanja izpostavlja predvsem njegovo socialno funkcijo (Lehrer, 1998), oblikovne in fizične karakteristike (Lynch, 1972) pomen pri oblikovanju identitete v prostoru (Dešman, 2008) in druge semantične dimenzije, ki jih javni prostor kot generator antropogenih inte-

rakcij vzpostavlja v določenem fizičnem kontekstu (Carr, et al, 1992).

Na odprt javni prostor v obalnem pasu pa bistveno vpliva predvsem morsko okolje. Neposredna bližina naravnih prvin kot so morska gladina, naravni habitati, atraktivni mikro ambient, lokalni hidrološki pojavi in spekter tradicionalnih dejavnosti povezanih z rabo morskih zemljišč predstavljajo v tem okolju poseben javni interes (Čok, 2017). Atraktivnost vodnih zemljišč v kontekstu oblikovanja javnega prostora oziroma vzajemnost povezave vode in kopnega pri ustvarjanju privlačnih pejzažov dokazujejo tudi študije, ki obravnavajo obrečni prostor v urbanem okolju (Lečnik, 2007). Rečni koridorji predstavljajo s svojo javno funkcijo velik generični potencial za socialno integracijo, vzpostavljanje urbane identitete in strukturne prepoznavnosti javnega značaja v mestnem organizmu (Olaj et al, 2012).

Večina držav sredozemskega bazena se pri planiranju in načrtovanju posegov v obalnem pasu morja, vključno z javnim prostorom kot javnim dobrim, danes sooča s podobnimi izzivi. V teh okoljih so prisotni številni interesi, ki so čedalje bolj vezani na eksploatacijo naravnih virov vodnih zemljišč kot so: energenti (vodna vetrna polja, podvodna naftna in plinska nahajališča, ekspanzijski plinski terminali), ribištvo in marikultura, navtika (transport, logistika), turizem in druge dejavnosti, ki na kopenskih zemljiščih potrebujejo določeno oskrbno infrastrukturo (Ažman Momirski, 2015). Kot odziv na vse večje upravne probleme pri usklajevanju varstvenih in razvojnih interesov se je pričelo na področju planiranja in načrtovanja v okviru meddržavnih asociacij (Maes, 2008) vzpostavljati dva sistemska ukrepa v smeri izboljšanja obstoječega stanja:

1. razvoj t.i. pomorskega prostorskega načrtovanja (Marine Spatial Planning), s katerim se bo določala namenska raba vodnih zemljišč, gre za podoben ekvivalent prostorskemu planu namenske rabe zemljišč, kot velja za kopni del (Pell, Lloyd 2004),
2. razvoj t.i. integralnega prostorskega načrtovanja na stiku kopnih in vodnih zemljišč (ICZM protokol, 2008), kjer se bo podrobno usklajevalo varstvene režime in razvojne interese ter načrtovalo podrobnejše prostorske ureditve v soglasju z vsemi referenčnimi deležniki (Marsič, 2016; Bolčič 2016).

Prav slednje, ki je trenutno v fazi implementacije v nacionalno zakonodajo tudi v Sloveniji (analiza praks ICZM, 2012), bo imelo v prihodnje ključno vlogo pri obravnavi javnega prostora na stiku kopnega in morja. Članek je usmerjen v pregled obstoječega stanja na slovenski obali, natančneje v prakso planiranja in načrtovanja javnega prostora po obstoječi zakonodaji. V razpravi je predstavljena primerjava posameznih projektov, ki obsegajo načrtovanje javnega prostora na območju Strunjana. Izpostavljena so vprašanja vezana na tipologiji javnih prostorov, njihovo zasnovo in realiziranost.

1.1 Opredelitev problema

Na območju Strunjanskega zaliva je preteklem obdobju prevladovala izrazito varstveno usmerjena politika prostorskega razvoja. Ta je botrovala njegovi sedanji, relativno ohranjeni fizični podobi. Na območju krajinskega parka Strunjan, ki obsega soline in laguno Stjuža, obalno linij ter akvatorij samega zaliva, se so kljub ostrim pogojem vseeno realizirali določeni

posegi v prostor (turistični nastanitveni kompleksi, plažne ureditve, ribiško pristanišče, školjčičišče itd.) tako v obliki zasebnih kot javnih investicij. Med vsemi ureditvami pa je iz vidika urbanističnega in arhitekturnega oblikovanja najbolj zastavljen prav odprt javni prostor (lungomare, plaža, center naselja), ki ga v mnogih situacijah zaznamuje degradacija, skromno oblikovanje, neprepoznavnost in druge karakteristike zatečenega stanja, ki omejujejo njegov prostorski in ambientalni potencial. V tem okviru sta pomembni naslednji raziskovalni vprašanji:

1. Kakšne oblike odprtega javnega prostora obstajajo v obalnem pasu Strunjanskega zaliva in kakšno je njihovo fizično stanje?
2. Ali za odprt javni prostor sploh obstaja ustrezna prostorska dokumentacija, ki določa njegovo podrobno urbanistično in arhitekturno oblikovanje?

1.2 Delovna hipoteza

Obalni javni prostor je kljub intenzivni rabi in atraktivni legi v mnogih sekvencah relativno nerazpoznaven. Temu botrujejo različni razlogi od neustreznega pristopa pri njegovi obravnavi do pomanjkanja idejnih prostorskih rešitev.

1.3 Metodologija

Raziskava je poteka v treh fazah. V prvi fazi smo opredelili območje obravnave in izvedli valorizacijo stanja v prostoru. Uporabljena je bila metoda opazovanja fizičnih dejstev t.j. grajenih posegov v prostoru ter posameznih entitet naravne in kulturne krajine. Valorizacija je obsegala terensko delo, foto dokumentiranje, obdelavo podatkov in opredelitev ključnih ugotovitev.

V drugi fazi smo za predmetno območje s pomočjo deskriptivne metode izvedli pregled obstoječe prostorske dokumentacije in drugih projektov, ki vsebujejo prostorske rešitve z opredeljenim javnim prostorom. Obravnavali smo pet skupin dokumentov: obstoječe prostorsko planske akte občine Piran, prostorske izvedbene akte, diplomske naloge, natečajne rešitve in raziskovalne prostorsko razvojne projekte. Analiza je obsegala ugotavljanje pristopa pri njihovem načrtovanju, tipologijo in podrobnejše elemente zasnove. V tretji fazi smo sintetizirali rezultate in podali sklepne ugotovitve.

2. REZULTATI

V nadaljevanju so prikazane ključne ugotovitve posameznih faz. Območje raziskave je obsegalo zahodni del Strunjanskega zaliva in sicer: obalno sekvenco od vile Tartini do kompleksa Salinera ter celotno območje naselja Strunjan severno od regionalne ceste Koper - Piran vključno z laguno Stjuža in strunjanskimi solinami.

2.1 Valorizacija stanja v prostoru

V okviru valorizacije stanja v prostoru smo izvedli terenski ogled in opredelili posamezne prostorske elemente. Ugotovili smo, da se javni prostor na območju Strunjana v principu deli v tri skupine:

1. javni prostor neposredno ob vodni liniji: javna pešpot od kompleksa

Salinere do kompleksa Krke z vmesnimi razširitvami. Gre za izrazito linijsko obliko sprehajališča oz. *Lungomare-a*, ki preči zahodni rob solin, umetni nasip Stjuže, območje kopališča in se nadaljuje v odsek naravne obale v smeri proti Mesečevem zalivu pod Belim križem. Značilnosti tega prostora so: izrazita ambientalna atraktivnost, preplet naravnih in ustvarjenih krajinskih entitet, na posameznih lokacijah pa tudi zatečeno degradirano stanje neurejene obale, neregulirana deponija ribiške infrastrukture (slika 1), erodirane brežine (slika 2) ipd.

2. javni prostor v priobalnem območju: sekvence javnega prostora na območje solin in priobalnih zemljišč lagune Stjuža med morjem in naseljem. Območje predstavlja ohranjeno t.j. izvorno, tradicionalno in še vedno aktivno rabo solinarske dejavnosti. Pretežni del ima regulativni status *naravnega rezervata Stjuža* z izrazito protekcionističnimi omejitvami pri njegovem upravljanju in (pre)oblikovanju. V njem se prepletajo prečne sprehajalne poti, značilni napajalni kanali, gnezdišča, mokrišča in številni drugi atraktivni mikroambienti. Kompleks solin je vključno z internimi potmi dobro vzdrževan, parcialne probleme predstavlja erozija brežin in zamuljanost plovnihih kanalov.
3. javni prostor na kopnem delu oz. v notranjosti zaliva, ki obsega posamezne pešpote in platoje na južnem in vzhodnem obrobju Stjuže, ter javni prostor na območju naselja. Percepcijsko središče javnega prostora predstavlja razširitev osrednje lokalne ulice (Strunjan) na območju med gostilno »Pod trto« in spomenikom NOB. V tem predelu je javni prostor relativno neprepoznaven, čeprav obstoječe odprte površine služijo različnim namenom (parkiranje, prireditve itd.). Neprivlačno vizualno stanje predstavljajo tudi posamezni začasni servisni objekti (lope) umeščeni na obrobje odprtih javnih površin.

Na podlagi valorizacije smo ugotovili, da obstajajo številne lokacije in pojavne oblike javnega prostora, vendar gre v večini primerov le za zametke oz. (ne)prepoznavno izoblikovane površine, ki bi sicer morale v prostoru zagotavljati ustrezno programsko in oblikovno kvaliteto. Ugotovil smo, da je njihova tipologija (funkcija in oblika) bistveno odvisna od same lokacije oziroma od oddaljenosti ali bližine vodne linije, kot temeljne ločnice morskega okolja in kopnega zaledja (Tabela 1).

2.2 Pregled obstoječe prostorske dokumentacije in ostalih referenčnih strokovnih gradiv

V okviru druge faze smo izvedli pregled referenčne prostorske dokumentacije in projektov izdelanih za predmetno območje. Usmerjeni smo bili v obravnavo javnega prostora kot javnega dobra. Na podlagi nabora in selekcije gradiva smo ugotovili, da obstaja 10 relevantnih primerov izvedbenih in idejnih projektov, ki na različne načine določajo umestitev in oblikovanje javnega prostora (npr. diplomska naloga za ureditev kopališča, natečaj za ureditev centra Strunjana, razvojno raziskovalni projekt za ureditev ribiškega pristanišča in servisnega platoja itd.). S primerjalno analizo smo ugotovili, da med njimi obstajajo različne okoliščine njihovega nastanka, vsebinsko in strukturno pa se razlikujejo po namenu, naročniku in merilu obdelave (Tabela 2).

Lokacija

kot izhodišče za razvoj tipologije javnih prostorov
(obstoječih in tistih v razvoju)

Tabela 1: Pojavne oblike javnega prostora na območji Strunjana glede na mikrolokacijo.

STRNJENO NASELJE

- trg (jedro naselja)
- območje spomenika
- parcialne površine (piazzete)
- javna parkirišča

OBALNI PAS

- plažne ureditve
- plato in obod mandrača
- lungomare sprehajališče
- platoji pomolov

VMESNI PROSTOR

- oprti javni prostor solin
- sprehajališča in drevoredi
- prireditveni plato pred Krko
- utrjene pohodne brežine

Glede na namen se delijo na:

- a. konceptne prostorske rešitve, ki so izdelane na načelnem nivoju in relativno neobremenjene z izvedbeno dimenzijo (finančno, časovno in lastniško-pravno). Rešitve so izdelane z veliko mero razumevanja pomena javnega prostora, v njih je mogoče prepoznati suveren strokovni pristop,
- b. izvedbene prostorske rešitve v obliki ZN, OPPN in PGD-PZI, ki jih v veliki meri zaznamuje finančni, materialni in izvedbeni vidik. V njih je mogoče prepoznati značilen investicijski pristop, ki ga spremljajo določene modifikacije v procesu realizacije.

Glede na poreklo investitorja se delijo na:

- a. financirane iz javnih sredstev: občina, regionalna razvojna agencija, različni EU skladi, državni proračun RS oz. posamezne javne institucije,
- b. financirane iz zasebnih sredstev: s strani gospodarskih družb oziroma posameznih investorjev t.j. lastnikov zemljišč.

Evidentno je, da je naročnik, ne glede na poreklo, prepustil *določeno svobodo* kreativnega oblikovanja pri urejanju javnih površin izdelovalcu projekta.

Glede na merilo obdelave se delijo na:

- a. idejne rešitve izdelane v merilu, ki prikazuje ključne, vendar načelno opredeljene programske in oblikovne karakteristike (avtorski pristopi se medsebojno zelo razlikujejo: tradicionalni ali sodobni kreativni nazori),
- b. podrobnejše rešitve, ki prikazujejo materialnost obdelave javnih površin, tipologijo urbane opreme, konkretne dimenzije, itd.
- c. izvedbeno merilo (PZI), ki opredeljuje vse potrebne podatke za realizacijo prostorske rešitve skladno z avtorjevo kreativno predstavo in namero.

2.3 Specifični elementi pri načrtovanju javnega prostora v obalnem pasu

S primerjavo posameznih prostorskih rešitev smo ugotovili, da se v zalednem območju pojavljajo konvencionalne tipološke oblike odprtega javnega prostora, kot so: trg, piazzeta, ulica, park itd., kot se tudi sicer pojavljajo na ostalih zalednih lokacijah ne-priobalnega prostora. Pri njihovi opredelitvi pa nekateri avtorji vseeno poskušajo uveljaviti značilen mediteranski značaj

(npr. poimenovanja prostorov in elementov: mediteranski park, lokalni kamen, lokalna iglasta vegetacija, drevored pinj, pogledi proti morju iz osrednjega trga, prostor kjer se sliši zvok morja in vetra, prostor od koder se v daljavi vidi silhueto Piranske punte in morskega horizonta, oblikovanje urbane opreme po vzoru navtične arhitekture itd.), ki naj bi poudarjal identiteto kraja in posledično opozarjal na bližino morja kot posebne prostorske entitete.

Ureditve v priobalnem območju pa vsebujejo določeno posebno obravnavo javnega odprtega prostora. Ugotovili smo pet specifičnih posebnosti pri načrtovanju na obali liniji:

1. Zagotavljanje vzdolžne prehodnosti oziroma zagotavlja prostega prehoda ob obalni liniji (zasnova *lungomare*). Praktično v vseh projektih je mogoče prepoznati namen vzpostavitve linearno zasnovanega za-znavnega prostora, ki sprehajalcu omogoča permanentno opazovanje morskega horizonta oz. neprekinjen pogled na morje v dinamični fazi hoje. Posamezne vmesne razširitve so namenjene začasnemu postanku in so izrazito enostransko t.j. ciljno orientirane. Tako se zagotovi obiskovalcu sekvenčni postanek in opazovanje horizonta v mirovanju na izbrani lokaciji.
2. Zagotavljanje prečne prehodnosti v smeri zaledje - obala, oziroma zagotavljanje parcialnega pristopa do obale kot javnega dobra. Gre za strukturni ukrep s katerim se v prostorskih rešitvah na čim več mestih (tam kjer je to mogoče) napaja obalna linija, plaža, pristajalni pomoli in ribiški mandrač. Prečne povezave imajo večinoma funkcionalno dimenzijo, le redke rešitve vključujejo tudi ambientalno komponento z uporabo urbane preme pri oblikovanju javnih površin.
3. Zagotavljanje vizualne transparentnosti (pogledi v smeri proti morju in obratno) z namenom opazovanja morskega okolja kot posebne ambientalne entitete (vodnega horizonta, površine morja, morskih pojavov, plovil in posameznih elementov navtične infrastrukture/arhitekture). Projekti v tem smislu načrtno ne vsebujejo vizualnih preprek (gosta vegetacija, eksponati, javna razsvetljava, info oprema itd.), ki bi preprečevali ali omejevali željeno transparentnost.
4. Javne površine v prepletu z dejavnostmi vezanimi na morsko okolje (ribiška infrastruktura, navtični privezi in pristajalni pomoli). Posamezni projekti v svojih kreativnih rešitvah načrtno prepletajo javne in tehnološke površine. S tem je dosežena posebna interakcija lokalnih tematskih elementov z opazovalcem. Tipičen primer je plato ribiškega mandrača,

Tabela 2: Primerjava obravnavanih projektov.

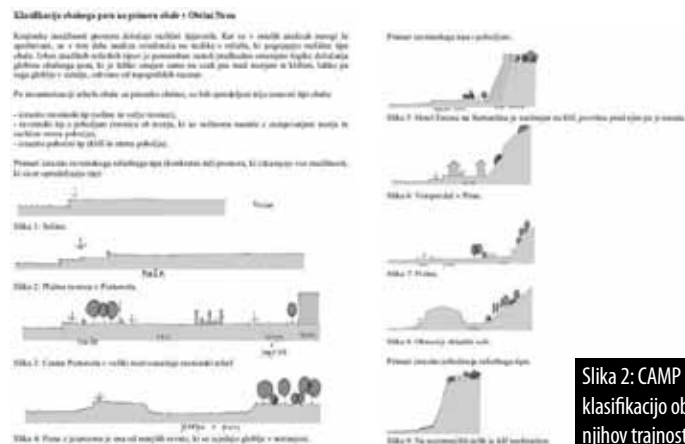
Št.	Naziv, leto, avtorji	Status projekta, namen	Opis prostorske ureditve	Tipologija javnih površin (JP) in njihov pomen, prostorski elementi, strokovni pristop
1	CAMP - Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu, (2004), Gabrijelčič et al. (Slika 2)	- Aplikativno raziskovalni projekt: CAMP (<i>Coastal Area Management Programme</i> / Program upravljanja z obalnim območjem) - Uvajanje trajnostnih načel v proces načrtovanja v obalnem pasu, poudarek na upoštevanju širokega spektra in ciljev	Projekt uvaja tipologijo obalnih sekvenc (pet kategorij: od gradene do naravne) iz vidika urejanja podrobnejših prostorskih elementov. Projekt podje usmeritve za: varovanje cezur v prostoru, ohranjanje vedute iz morja na kopno in obratno, urejanje posameznih prostorskih entitet, dostopa do obale linije kot javnega dobra itd.	- opredeljena tipologija: da - pomen JP: širši in lokalni - posamezni elementi JP: ne - raziskovalni pristop
2	SHAPE - Idejna zasnova krajinsko urbanistične ureditve za Strunjan in idejne rešitve posameznih prostorskih ureditev, (2014) Skupina 1: Gregor Čok, Andrej Mlakar, Mateja Segulin, Andreja Skubic (Slika 3)	- Aplikativno raziskovalni projekt SHAPE (<i>Shaping an Holistic Approach to Protect the Adriatic Environment between coast and sea / Oblikovanje celostnega pristopa k zaščiti morskega okolja in obal Jadrana</i>) - Usklajevanje režimov v 100m obalnem pasu skladno z določbami protokola ICZM	Skupina 1: Projekt uvaja načelo integralnega načrtovanja. Območje obravnava je členjeno na pet lokacij za katere so izdelane podrobne prostorske rešitve (plato pred hotelom Krka, dve ureditvi plažnih površin, ribiški mandrač in informacijski plato na vhodu v soline). Javni prostor je ključni predmet urejanja, zasnovane so mikro ureditve, tlakovanja itd. Rešitve temeljijo na predhodni analizi interesnih skupin uporabnikov. Predlagana je sprememba namenske rabe površin, ki bi omogočala realizacijo posameznih projektov.	- opredeljena tipologija: da - pomen JP: širši in lokalni - posamezni elementi JP: da - raziskovalni in projektni pristop
3	Skupina 2: Janko Rožič, Matjaž Suhadolc, Gašper Drašler (Slika 4)	- Skupina 1: pilotni projekt: izvajanja ICZM v praksi - simulacija postopka OPPN za obalne ureditve med kompleksoma Krka in Salinera - Skupina 2: prostorske ureditve v centru naselja Strunjan in parcialne arhitekturne intervencije v širši okolici	Skupina 2: Projekt je usmerjen v urejanje javnega prostora v zgodovinskem jedru Strunjana in posameznih manjših arhitekturnih intervencij v širši okolici. Rešitve temeljijo na premisleku o programski nadgradnji, prenovi in širitvi naselja, sonaravnem načrtovanju, omejevanju negativnih vplivov prometa, turizma in stihijske gradnje itd. Posebej je izpostavljena doživljajska komponenta javnih površin, usmerjenost pogledov in sonaravno oblikovanje urbane opreme.	- opredeljena tipologija: da - pomen JP: širši in lokalni - posamezni elementi JP: da - raziskovalni in projektni pristop
4	Urbanistična in oblikovna zasnova centra Strunjana , (2013), različni avtorji, zmagovalna rešitev: Styria Arhitektura d.o.o. (Slika 5)	- Vabljeni natečaj - Zbiranje variantnih strokovnih urbanističnih in oblikovnih rešitev za ureditev območja centra Strunjana	V natečaju so sodelovale štiri avtorske skupine. Predmet obravnave je center naselja vključno z neizkoriščenimi zemljišči vzhodno in zahodno od obstoječe pozidave ter območje spomenika NOB. Rešitve obsegajo podrobne programske in oblikovne zasnove, javni prostor je posebej izpostavljena tema, čeprav se ne nahaja neposredno ob obalni liniji.	- opredeljena tipologija: da - pomen JP: lokalni - posamezni elementi JP: da - kreativni in projektni pristop
5	Ureditev Plaže v Strunjanu , (2005), Neda Besničar Suhadolnik (Slika 6)	- Diplomatska naloga - Ureditev plaže in ureditev širšega obalnega območja Stjuže	Diplomska naloga obsega urbanistično in arhitekturno ureditev plaže, kot najbolj obremenjenega območja v Strunjanskem zalivu. Naloga analitično preučuje prostorske entitete v širšem prostorskem merilu (vedute, akcente, smeri dostopa itd.) in opredeljuje tezo, da mora plaža, kot javni prostor postati težišče interakcij različni interesnih skupin.	- opredeljena tipologija: da - pomen JP: širši in lokalni - posamezni elementi JP: da - raziskovalni, študijsko kreativni
6	Ureditev Kopaljšča Strunjan , (2008), Alenka Kenda	- Diplomatska naloga - Ureditev območja kopaljšča, preoblikovanje (ne)urejene obale v kvalitetno kopaljšče in sprehajališče	Zasnova celovite rešitve preoblikovanja kopaljšča in sprehajališča na sekvenci od vhoda v območje plaže pri Krki do mandrača. Projekt opredeljuje prostorske rešitve, ki temeljijo na elementih regionalne arhitekturne tipike.	- opredeljena tipologija: delno - pomen JP: širši in lokalni - posamezni elementi JP: da - študijsko kreativni
7	Ureditveni načrt Zdravilišča Strunjan , (1997), Urbanistika d.o.o. (Slika 7)	- Izvedbeni projekt (PIA) - Ureditveni načrt za kompleks zdravilišča in vplivnega območja	Ureditveni načrt ureja širši prostor zdravilišča, vključno z plažo in obalo ob laguni Stjuže. Akt določa pogoje za urbanistično oblikovanje objektov, naprav in odprtega prostora, pogoje za urejanje komunalnega omrežja in za druge posege v prostor ter določa dovoljene tolerance. Območje je zaradi specifičnih lastnosti členjeno na pet funkcionalnih celot (zdravilišče Krka, teniška igrišča, vila Tartini, kopaljšče, obala ob laguni Stjuže).	- opredeljena tipologija: da - pomen JP: lokalni - posamezni elementi JP: da - formano projektni, investicijski pristop
8	Ureditev središča Strunjana , PGD-PZI, (2013), PIA studio d.o.o.	- Izvedbeni projekt (PGD-PZI) - ureditev območja ob spomeniku NOB in parkirišča	Projekt obsega: ureditev parka on spomeniku NOB, rekonstrukcija lokalne ceste LC 177 116 v središču naselja in ureditev meteorne kanalizacije na širšem območju Strunjana. Opredeljene so parcialne ureditve zunanjih površin, način tlakovanja, materiali itd.	- opredeljena tipologija: ne - pomen JP: lokalni - posamezni elementi JP: ne - formano projektni, investicijski pristop
9	Ureditev dostopne poti v Strunjanu o križišča Krka do gostišča Salina , (2015), ISAN 12 d.o.o.	- Izvedbeni projekt (PGD-PZI) - Prometna ureditev v ožjem vplivnem območju obalne linije	Projekt je izrazito tehnološko usmerjen, obsega ureditev parkirnega platoja pred hotelskim kompleksom in dostopne poti v smeri Stjuže.	- opredeljena tipologija: ne - pomen JP: lokalni - posamezni elementi JP: ne - tehnološki, investicijski pristop
10	OPPN Strunjan , (2008), Studio Mediterana d.o.o.	- Izvedbeni projekt (OPPN) - Ureditev območja ob cesti Strunjan-Beli Križ od kampa Strunjan do vile Jadranka	Projekt uvaja celovito prostorsko rešitev za parcialne posege na območju, ki je izrazito izpostavljeno vedutam v smeri pogledov proti morju in obratno. Rešitev obsega gradnjo štirih novih objektov in urejanje zelenih površin. Predlagane rešitve imajo v kontekstu urejanja javnega prostora v Strunjanskem zalivu predvsem percepcijski pomen.	- opredeljena tipologija: delno - pomen JP: lokalni - posamezni elementi JP: ne - formano projektni, investicijski pristop, arhitekturno oblikovanje - kreativni pristop

Tabela 3: Elementi, ki so predmet urejanja in dejanska realiziranost projekta.

Projekt št.		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
oblika in tipologija odprte javne površine	oblikovana geometrija, gabariti	da	da	da	da	da	da	da	da	ne	delno
	opredeljena funkcija, namen	da	da	da	da	da	da	da	da	delno	delno
tlakovanje	opredeljen material	ne	da	ne	da	delno	delno	delno	da	da	da
	oblikovan raster	ne	ne	delno	da	delno	delno	da	da	ne	ne
vegetacija	vertikalna	da	da	ne	da	da	da	da	da	da	delno
	površinska	da	da	da	da	da	da	da	da	da	da
urbana oprema	počivališča, klopi	delno	da	da	da	da	ne	ne	da	ne	ne
	razsvetljava	ne	da	ne	da	ne	ne	ne	da	delno	ne
	informacijske table	ne	ne	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne
	drugi elementi zunanjih ureditev	ne	da	da	da	da	ne	da	ne	ne	ne
orientacija	izpostavljena veduta proti morju	da	da	da	delno	da	da	da	ne	ne	da
percepcija	izpostavljena doživljajska komponenta	da	da	da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne
uporabniki	opredeljene Interesne skupine	da	da	ne	delno	delno	delno	delno	ne	ne	ne
realizacija	delež: del ali celota	0%	20%	0%	0%	0%	0%	15%	100%	80%	20%

Slika 1: Zatečeno stanje; na območju obravnave obstajajo številni zametki odprtega javnega prostora vendar je njihovo fizično stanje neurejeno.

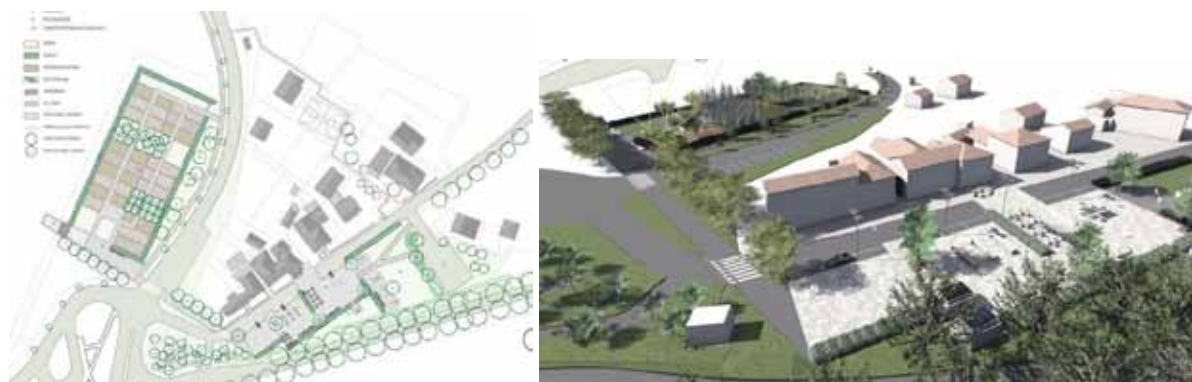
Slika 2: CAMP (projekt 1); projekt uvaja analitično klasifikacijo obalnih sekvenc in usmeritve za njihov trajnostni razvoj (Gabrijelčič et al, 2004).

Slika 3: SHAPE (projekt 2, skupina 1); projekt uvaja načela integralnega načrtovanja posegov v obalnem pasu. Slike (zgoraj) prikazujejo idejne prostorske rešitve za zasnovo odprtega javnega prostora (ureditev plaže in ribiškega mandrača) in posledično dejansko realizacijo (spodaj) (Čok et al, 2014; avtor fotografij: Viktor Žigon).

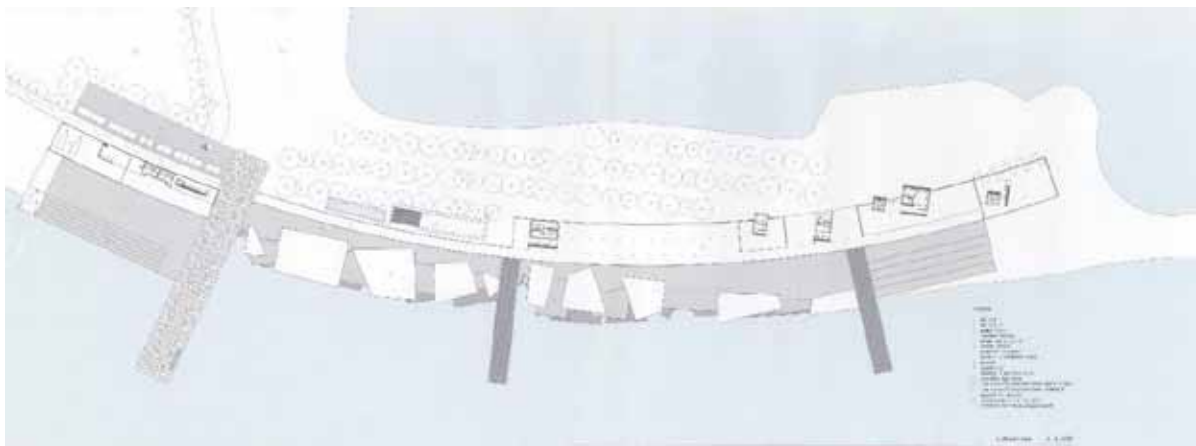

Slika 4: SHAPE (projekt 3, skupina 2); projekt obsega posebne ureditve javnega prostora na celotnem območju naselja, posebej je izpostavljeno historično jedro in oddaljene lokacije, od koder je mogoče celostno opazovati morsko okolje Strunjskega zaliva (Rožič et al, 2014).

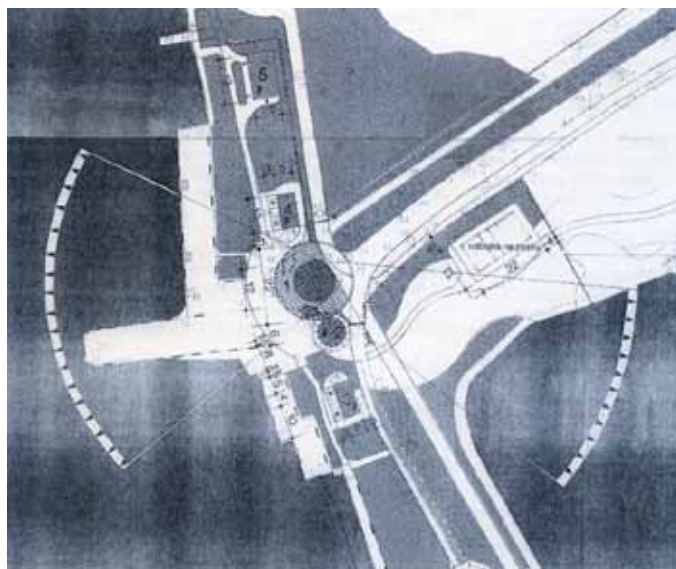

Slika 5: Natečajna rešitev za ureditev centra Strunjana (projekt 4); projekt obsega posamezne mikrokredite z natančno opredeljenimi elementi odprtega javnega prostora (Styria Arhitektura d.o.o., 2013).

UVODNIK
EDITORIAL
ČLANEK
ARTICLE
RAZPRAVA
DISCUSSION
RECENZIJA
REVIEW
PROJEKT
PROJECT
DELAVNICA
WORKSHOP
NATEČAJ
COMPETITION
PREDSTAVITEV
PRESENTATION
DIPLOMA
MASTER THESIS

Slika 6: Diplomski naloga (projekt 5); Ureditev plaže v Strunjanu, zasnova uvaja inovativne urbanistične in arhitekturne elemente za oblikovanje odprtega javnega prostora neposredno na obalni liniji (Besničar Suhadolnik, 2005).

Slika 7: Ureditveni načrt Zdravilišče Strunjan (projekt 7), predstavlja enega prvih regulativnih instrumentov v tem okolju, projekt uvaja celostno zasnovano plažnih ureditev in turističnega kompleksa v širši okolici (Urbanistika d.o.o., 1997).

ki ga načrtno preči javni *lungomare*. Na stičišču interesov se srečujejo obiskovalci, ribiči s svojo infrastrukturo, dejavnosti marikulture, kopalci in obiskovalci parka solin. Na ta način postane javni prostor stičišče interesnih skupin, katerih spekter je zelo širok in zagotavlja prisotnost posameznih uporabnikov tega prostora v celoletnem časovnem ciklu.

- Percepcija celote: javne površine v zaledju do koder sega percepcijski vpliv morskega okolja. Gre za lokacije, ki so fizično sicer oddaljene od obalne linije vendar omogočajo posredno doživljanje morskega okolja. Večino gre za lokacije na sprehajalni poti pod (severno od vile Tartini) ali nad klifom (Beli križ), ki nudijo atraktivne poglede proti morju in hkrati poglede na značilno krajino zalednega amfiteatra, ki ga v vzhodnem delu predstavlja zelena dolina Strunjana. V projektu SHAPE (*skupina 2*) gre za premišljene rešitve izkoriščanja vedutnih točk ali daljših doživljajskih sekvenc iz katerih je mogoče opazovati celostno podobo Stru-

njskega zaliva in oddaljenih atraktivnosti obalne krajine (pogled na celoten tržaški zaliv).

3. DISKUSIJA: Avtorski pristop pri načrtovanju javnega prostora v obalnem pasu

Poleg naštetega pa se projekti medsebojno bistveno razlikujejo tudi po kreativnem pristopu avtorja oz. avtorske skupine. S kvalitativno primerjavo prostorskih rešitev, ki je obsega ugotavljanje obstoja in izvirnosti (kvalitete) oblikovnih karakteristik pri načrtovanju javnih prostorov (Tabela 3) smo ugotovili tri osnovne oblike avtorskega pristopa:

- izrazito raziskovalni, študijski pristop*; ki izraža poglobitev avtorske skupine v predmet obravnave. V okviru takšnih projektov je bila predhodno izdelana raziskava prostora, ciljnih skupin uporabnikov, prisotnih

interesov v prostoru v širšem smislu in drugih dejstev, ki so predstavljala kvalitetna projektna izhodišča za oblikovanje končne prostorske rešitve. Tak pristop načeloma ni obremenjen z upravno formalnimi in investicijskimi omejitvami, zato so rešitve lahko zelo konceptne in inovativne (diplomske naloge, razvojno raziskovalni projekti),

2. *izrazito oblikovni, kreativni pristop*; prisoten predvsem pri natečajnih rešitvah. V okviru projektne natečajne naloge je naročnik natančno opredelil fokus, obseg in potrebe v prostoru. Tudi v tem primeru avtorji načeloma niso bistveno obremenjeni s pogoji izvedljivosti in so zato lahko usmerjeni v oblikovanje rešitve v domeni lastnih kreativnih nazorov. Omejitve v teh projektih predstavlja časovni okvir in omejeno prostorsko območje obravnave - rešitve lokalnega pomena (natečajne rešitve). Evidentna je prisotnost izkušene stroke, ki poskuša v prostoru uveljaviti presežno vrednost v odnosu do obstoječega stanja.
3. *izrazito formalni, projektni pristop*; prisoten pri izdelavi izvedbenih aktov. Avtorji načeloma izhajajo iz številnih robnih pogojev (pogoji investitorja in obstoječih planskih aktov) zato so, kljub izraženemu strukturnemu in programskemu razmisleku, končne prostorske rešitve v določenih elementih oblikovno omejene. Vseeno je v tudi v teh projektih evidentno prisoten element strokovnosti in želja po zasnovi čim boljše zasnove javnega prostora v danih pogojih (PGD-PZI, OPPN).

Ne glede na pristop pa je med projekti mogoče opaziti različne oblikovne trende, ki so poleg oblikovalskih tendenc in nazorov posameznih avtorjev, tudi logična posledica kronologija njihovega nastanka. Gre za cca. dvajset letno obdobje v katerem se prepletajo zametki postmoderne, regionalizma, dekonstruktivizma, high-tech arhitekture in sodobnega minimalizma.

V novejših projektih je v oblikovnih rešitvah mogoče zaznati čedalje bolj subtilno obravnavo morskega okolja kot trajnostne prostorske kvalitete. To se zrcali v *individualnost usmerjeni* opredelitvi funkcije javnega prostora (konzumacija tišine, karakterističnih vedut in naravnih elementov atmosfere), naboru materialov (interpretacija lokalnih/tradicionalnih gradiv) in tipologiji urbane opreme (njena pojavnost, minimalizem, orientacija, oblika). Prisotna je težnja po celostnem dožemanju prostora oziroma po povezavi naselja, lagune in obale v javno dostopen preplet atraktivnih ambientov. V tem okviru imajo javne površine vlogo mehanizma, ki to omogoča.

4. ZAKLJUČEK

V obalnem pasu Strunjanskega zaliva obstaja velik obsega odprtega javnega prostora različnih oblik. S pregledom referenčnih projektov smo ugotovili, da obstaja tudi veliko idejnih in izvedbenih projektov, ki kvalitetno definirajo njegovo programsko in oblikovno dimenzijo. Projektni pristop posameznih avtorjev je v večini primerov izrazito kreativen, žal pa so vsi ti projekti realizirani le v manjšem obsegu. Povprečna stopnja realizacije je kljub ustrezno opredeljeni namenski rabi zemljišč manjša od 20% (vseh 10 skupaj). Med ključne razloge za takšno stanje tako gotovo ne sodi pomanjkanje ustreznih strokovno utemeljenih idej ampak drugi zadržki, kot so investicijske omejitve, neformalne upravno-politične blokade in druge, težko opredeljive okoliščine, katerih ugotavljanje presega vsebino

te raziskave. Smatramo, da se bo z razvojem integralnega načrtovanja, kot ga uvaja protokol ICZM, ter z vse večjo participacijo javnosti v razpravah o javnem prostoru kot javnem dobru, stanje v prihodnje izboljšalo. K temu bo pripomoglo tudi vse večje splošno družbeno zavedanje, da je morsko okolje ekološko omejena nacionalna dobrina v katero je potrebno posegati preudarno in z veliko stopnjo previdnosti. Obalni pas mora ostati območje javnega interesa v katerem ni prostora za selektivne investicije zasebnega značaja. Prav kvalitetno oblikovan in vsem dostopen odprt javni prostor mora biti referenca za trajno zagotavljanje demokratične konzumacije vseh potencialov obalnega pasu.

LITERATURA IN VIRI

- Analiza praks ICZM v Sloveniji. (2012). RRC Koper. Pridobljeno s spletne strani 21. 12. 2017: http://www.rrckp.si/images/stories/dokumenti/pdf/Analysis_of_ICZM_practice_in_Slovenia_SLO.pdf
- Ažman Momirski, L. (2013). Obalne preobrazbe: Izola vzhod. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Ažman Momirski, L. (2015). Urbani obalni prostor Kopra: Primerjava prostorskih prvin pristanišča v Kopru v prvotnih in sodobnih načrtih. *Annales*, 25, 9-32.
- Balažič, G. (2006). Relikti socializma v prostoru - primer mestne občine Koper. Diplomsko delo. Koper: Univerza na primorskem, Fakulteta za humanistične študije.
- Besničar Suhadolnik, N. (2005). Ureditev Plaže v Strunjanu. Diplomsko naloga. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Bolčič, J. (2016). Prostorski posegi v območje morja in obalnega pasu med legalnostjo in legitimnostjo Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G., Stone, A. M. (1992). *Public Space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Čebren Lipovec, N. (2012). Arhitekturni pomniki izgradnje Kopra po drugi svetovni vojni. *Annales*, 22, str. 211-232.
- Čepar, N. (2017). Piranski načrti, ki čakajo na izvedbo. *Primorske novice*, 262/2017.
- Čok, G., Mlakar, A., Segulin, M., Skubic, A. (2014). SHAPE: Shaping an holistic approach to protect the adriatic environment between coast and sea = Oblikovanje celostnega pristopa k zaščiti morskega okolja in obal Jadrana, Pilotni projekt: idejna zasnova krajinsko urbanistične ureditve za Strunjan in idejne rešitve posameznih prostorskih ureditev. Naročnik: RRC Koper, sofinancer: EU Program čezmejnega sodelovanja IPA.
- Čok, G. (2017). Designing baselines for developing an integrated coastal zone management system in the Adriatic: experience in Slovenia. *Architecture, city and environment*, 11, št. 33, 2/2017, str. 15-32.
- Dalla Valle, S., Dalla Valle, B., Thaler, J., Dalla Valle, N., Šantelj, B. (2014). Uskladitev režimov v 100-m pribalnem pasu Jadranskega morja z zahtevami 8. člena protokola ICZM, Urbi d.o.o., Oblikovanje prostora, Ljubljana in IPO, Inštitut za pravo okolja, Ljubljana.
- Dešman, M. (2008). Javni prostor. *AB*, št. 177/178, 1-3, 85-87.
- Gabrijelčič, P., Steinman, F., Gazvoda, D., Plazar Mlakar, M., Mlakar, A., Hudnik, Š., Čok, G., Gosar, L., Apollonio, M., Ogrizek, V., Napotnik, J. (2004). Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu: poročilo o izdelani 1. fazi. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Gabrijelčič, P. (2007). Podrobnejša zasnova prostorskih ureditev obalnega pasu, AR, 2007/1, str. 67-76.

- ICZM Protokol: Protokol o integralnem upravljanju obalnega območja v Sredozemlju (2008). Državni zbor RS. Pridobljeno s spletne strani 21. 12. 2017: http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak.nsf/76a77e80d2bb67a8c12566160029fa81/9607a9ae01e52163c12573d20031d8ba?OpenDocument
- ISAN d.o.o. (2015). Ureditev dostopne poti v Strunjanu o križišča Krka do gostišča Salina. PGD-PZI.
- Kenda, A. (2008). Ureditev kopaljšča Strunjan. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Lehrer, U. A. (1998). Is there still room for public spaces? Globalizing cities and privatization of the public realm. V: INURA. Possible urban worlds: urban strategies at the end of 20th century. Basel, Boston, Berlin: Birkhäuser.
- Lečnik, M. (2007). Mesto in reka : model za oceno kakovosti vidnega okolja (OKO) urbanih vodotokov v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Lynch, K. (1972). The Image of the City. Cambridge, London: The MIT Press.
- Maes, F. (2008). The international legal framework for marine spatial planning. V: *Marine Policy*, 32: 797-810.
- Marsič, M. (2016). Pomorsko prostorsko načrtovanje in celostno upravljanje obalnega območja. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Olaj, A., Gabrijelčič, P., Fikfak, A. (2012). Urbani obvodni javni prostor - reka kot razvojni generator. *Geodetski vestnik*. 56/1, str. 151-168. Pridobljeno s spletne strani 21. 12. 2017: <http://dx.doi.org/10.15292/geodetski-vestnik.2012.01.151-168>
- Peel, D., Lloyd, M. G. (2004). The Social Reconstruction of the Marine Environment: Towards Marine Spatial Planning? V: *The Town Planning Review*, 75 (3), str. 359-378.
- PIA studio d.o.o. (2013). Ureditev središča Strunjana, PGD-PZI.
- Rožič, J., Suhadolc, M., Drašler, G. (2014). SHAPE: Shaping an holistic approach to protect the adriatic environment between coast and sea = Oblikovanje celostnega pristopa k zaščiti morskega okolja in obal Jadrana, Pilotni projekt: idejna zasnova krajinsko urbanistične ureditve za Strunjan in idejne rešitve posameznih prostorskih ureditev. Naročnik: RRC Koper, sofinancer: EU Program čezmejnega sodelovanja IPA.
- Studio Mediterana d.o.o. (2008). OPPN Strunjan.
- Styria Arhitektura d.o.o. (2013). Urbanistična in oblikovna zasnova centra Strunjan. Vabljen natečaj, zmagovalna rešitev šifra: 644442. Naročnik: Občina Piran.
- Urbanistika d.o.o. (1997). Ureditveni načrt Zdravilišče Strunjan, Uradne objave Primorske novice, št. 38/1997. Pridobljeno s spletne strani 21. 12. 2017: <http://www.lex-localis.info/kataloginformacij/VsebinaDokumenta.aspx?SectionID=89d355c3-7b1c-405a-ac9f-dd76aa201439>